

VENSTER EN GEVEL

DOOR Dr. E. H. TER KUILE

II. VAN HET EINDE DER 18DE EEUW TOT HEDEN

IN het voorgaande artikel hebben wij nagegaan, hoe het venster na een eeuwenlange periode van ontwikkeling tenslotte in de achttiende eeuw in een stadium van ongeëvenaarde technische en aesthetische volmaking was gekomen. Men kan zonder overdrijving beweren dat een zoodanige volmaking daarna nooit meer is bereikt. De technische vondsten toch, die sindsdien nieuwe mogelijkheden hebben geschapen, en dus aan den eenen kant ongetwijfeld een vooruitgang betekenden, heeft men aesthetisch niet kunnen verwerken. Evenals op alle andere gebieden biedt ook de ontwikkeling van het venster in de 19de eeuw een droevig beeld van ontreddering: techniek en kunst, vroeger hand in hand gegaan, en zoo tot scheppingen van verbluffende zuiverheid in staat, loopen uiteen, begrijpen elkaar niet meer.

De goede traditie stierf niet op eens, tot ver in de eerste helft der 19de eeuw werkte zij door, maar allengs boette zij in aan kracht, en de stroom verlamde. De constructie van het 18de eeuwsche schuifraam was volmaakt genoeg om tot het begin van de 20ste eeuw een vasten grondslag te vormen. Maar de aesthetische werking van het raam is dan ook beneden elk peil gedaald. De werking van het 18de eeuwsche vensterraam berustte op de duidelijk sprekende optische werking van het roedennet, dat over de opening was uitgespannen. Tegen het einde dier eeuw echter beginnen de glasruiten steeds grooter te worden, het aantal roeden slinkt, en nadat eenige deceniën der 19de eeuw zijn verlopen, is het aantal glasruiten van het normale gevelvenster tot vrijwel een minimum gedaald; twee in de breedte, drie in de hoogte, en van een roedennet kan men niet meer spreken.

De enkele houten latjes, die overblijven, hebben de grootste moeite nog eenigen indruk van afsluiting te wekken. De verbetering van de glasfabricatie heeft het schuifraam alle bekoring, alle architectonische beteekenis ontnomen.

Het is geen wonder, dat de 19de eeuw nog het best slaagt met haar vensters in gebouwen van sterk classicistische opvatting. Wanneer de venstervulling op den achtergrond treedt, herkrijgt het venster weer zijn karakter van open gat, het karakter, dat het ook in de Oudheid had bezeten. Maar de classicistische architectuur is een monumentale architectuur, in de eerste plaats gebruikelijk voor groote openbare gebouwen en paleisachtige woonhuizen. En de classicistische architectuur is aan strenge regelen gebonden, die maar weinig plaats inruimen aan vensters. De classicistische bouwtrant